

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประวัติศาสตร์ไทยนับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา อำนาจอธิปไตยที่เคยอยู่ในมือพระมหากษัตริย์ก็ได้ตกไปอยู่ในมือของเหล่าบรรดานายทหารสำคัญ ๆ ที่เป็นแกนนำของคณะราษฎรในเมื่อครั้งก่อการเสียเป็นส่วนใหญ่ ในจำนวนนายทหารที่มีโอกาสก้าวขึ้นมาปกครองประเทศในระดับสูงสุดคือ ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น บุคคลหนึ่งที่มีความ เด็ดขาดในการใช้อำนาจทางการปกครอง คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเรียกได้ว่าในยุคนั้นเป็นผู้ที่ชักจะหาผู้ใดเสมอเหมือนการเข้ามามีบทบาททางการเมืองของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะมีอยู่ 2 ช่วง คือ ช่วง พ.ศ. 2481-2487 และ ช่วง พ.ศ. 2490-2500 ในช่วงแรกของการครองอำนาจต้องยอมรับว่าใช้อำนาจในการประกอบกิจกรรมทางการเมืองเป็นไปอย่างมีเอกภาพเนื่องจากในขณะนั้น จอมพล ป. ได้ดำรงตำแหน่งสูงสุดทางทหารด้วยทำให้สามารถใช้ อำนาจเป็นไปด้วยความสะดวก แต่ภายหลังที่จอมพล ป. ได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว ก็ไม่ได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองอีก จนกระทั่งเกิดการรัฐประหารขึ้นปี พ.ศ. 2490 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ถูกเชิญให้เป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร แต่เป็นที่ทราบว่าคุณคิดในการก่อการครั้งนี้มิได้เกิดจากบุคคลในคณะราษฎร แต่เป็นกลุ่มนายทหารกลุ่มใหม่ซึ่งมีความไม่พอใจในรัฐบาลของ พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นการกลับเข้ามามีบทบาททางการเมืองของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในครั้งหลังนี้ (พ.ศ. 2490-2500) จอมพล ป. ได้รับบทเรียนเป็นอย่างดีแล้วเมื่อครั้งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในครั้งแรก ดังนั้นในการที่จะรักษาอำนาจทางการเมืองในช่วงหลังนี้จึงได้วางฐานอำนาจไปยังหน่วยที่สนับสนุนอยู่ คือ กองทัพบก กองทัพอากาศ และตำรวจ ซึ่งฐานอำนาจเหล่านี้ล้วนมีส่วนในการประคับประคองเสถียรภาพของรัฐบาลฝ่ายคณะรัฐประหาร 2490 โดยการนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีเป็นอย่างดี ซึ่งท่ามกลางฐานอำนาจที่จอมพลป. ได้สร้างขึ้นนี้ก็เกิดความไม่ลงรอยกันของกลุ่มอำนาจที่

เปรียบเสมือนเป็นแขนซ้ายและแขนขวาของจอมพล ป. ที่เดียว จนกระทั่งนำไปสู่ความขัดแย้งและแตกหักถึงขั้นยึดอำนาจจากผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นนายของคนในที่สุด นั่นก็คือกลุ่มอำนาจของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ผู้คุมกำลังตำรวจอันเป็นผู้ถือและใช้กฎหมายที่สำคัญของรัฐบาลในการเข้าปราบปรามผู้ที่คิดล้มล้างรัฐบาลและกลุ่มอำนาจของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้คุมกำลังที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของฝ่ายทหารที่มีทั้งกำลังพลและอาวุธยุทธโธปกรณ์ที่ครบมือพร้อมในช่วงระยะเวลา 10 ปี ซึ่งแฟรงค์ ซี คาร์ลิง ได้เรียกสภาวะที่การเมืองตกอยู่ภายใต้ผู้นำ 3 คนนี้ว่า การปกครองแบบเผด็จการของอำนาจ 3 ฐาน (authoritarian triumvirate rule)¹

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาบทบาทของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เฉพาะการสร้างและรักษาอำนาจทางการเมืองที่มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนช่วยเหลือ จอมพล ป.พิบูล-สงคราม เพื่อความมีเสถียรภาพของรัฐบาล และเพื่อตนเองในช่วง พ.ศ. 2490-2500 เพราะหากพิจารณาถึงลักษณะการใช้อำนาจที่เด็ดขาดของจอมพล ป. ในช่วงหลังนี้ คงจะต้องมองไปที่ลูกน้องคนสนิททั้งสอง คือ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยเฉพาะพลตำรวจเอกเผ่า นั้นอาจเรียกได้ว่าเป็นสมุนคู่ใจ จอมพล ป. ต้องการอะไร พลตำรวจเอกเผ่าทำให้ได้ทุกอย่าง บทบาททางการเมืองของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้ปรากฏอยู่ในกระแสการเมืองอย่างชัดเจนในช่วงที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี มีการสร้างฐานอำนาจในองค์กรทั้งในด้านการตำรวจ รัฐสภา พรรคการเมืองและด้านเศรษฐกิจอย่างมากมายเพื่อเตรียมความพร้อมในทุกด้านที่จะสืบทอดอำนาจต่อจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม บทบาทของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ในยุคนั้นที่ถูกขนานนามว่า “ยุคทมิฬ” แสดงให้เห็นถึงแสนยานุภาพขององค์กรและการใช้กำลังดำเนินกิจกรรมทางการเมืองที่รุนแรง ซึ่งมีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อการเมือง การปกครองในช่วงเวลานั้นเป็นอย่างยิ่ง

“อำนาจทางการเมือง” ในงานวิจัยนี้มีเริ่มตั้งแต่ช่วงที่พลตำรวจเอกเผ่าได้เข้ารับราชการตำรวจและได้ใช้อำนาจที่เป็นตัวแทนของรัฐบาล ซึ่งถือเป็นกลไกอย่างหนึ่งในการสร้างเสถียรภาพความมั่นคงให้แก่รัฐบาล จนกระทั่งต่อมาได้มีโอกาสเข้าร่วมคณะรัฐบาลได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยตามลำดับ กระทรวงมหาดไทยเป็นกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการปกครองโดยส่งผลถึงความสงบเรียบร้อยในสังคมเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นกลไกที่รัฐบาลจะสามารถใช้อำนาจของรัฐนำไปสู่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

¹ อจิต ธีรเวคิน, วิวัฒนาการการเมืองการปกครองของไทย, ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535) หน้า 138

มากที่สุด จากตำแหน่งหน้าที่การงานทั้งสองด้าน คือ อธิบดีกรมตำรวจ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้มีส่วนในการผลักดันอำนาจของพลตำรวจเอกเผ่าให้เด่นชัดขึ้น จนเป็นที่คาดหวังหรือคาดการณ์ของบุคคลทั้งภายในและภายนอกประเทศถึงการก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งบริหารสูงสุดของการบริหารประเทศ คือ ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างอำนาจและรักษาอำนาจทางการเมืองของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ มิงงานเขียนที่เกี่ยวข้อง อันเป็นพื้นฐานต่อความเข้าใจประวัติศาสตร์การเมืองในสมัยดังกล่าว ซึ่งอาจแบ่งตามเนื้อหาที่นำมาใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ ได้ดังนี้

ในด้านของวิธีการที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการวิจัย

1. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุณวุฒิปรัชญา เรื่อง อำนาจและทรัพยากรทางการเมือง : ศึกษากรณี ในรัชกาลที่ 1 (พ.ศ. 2325-2352) โดย สุรวุฒิ ปัดโรตอง ได้ศึกษาถึงคุณลักษณะทรัพยากรอำนาจ การใช้อำนาจ และการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางการเมืองในสมัยรัชกาลที่ 1 โดยผลการศึกษาได้พบว่า การได้มาซึ่งอำนาจนั้นจะต้องมีองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่ง สุรวุฒิ ได้เรียกว่าเป็นทรัพยากรทางการเมือง คือ ก) ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ซึ่งแสวงหามาจากการค้ากับจีนเป็นส่วนใหญ่ ข) กำลังไพร่พล ซึ่งกลายเป็นฐานอำนาจของรัชกาลที่ 1 นั้น เพราะมีการจัดระบบไพร่อย่างมีประสิทธิภาพ รัชกาลที่ 1 ทรงมีพระปรีชาสามารถในการดึงกลุ่มขุนนางและพระประยูรญาติมาเป็นฐานอำนาจได้ตั้งแต่พระองค์ยังทรงเป็นขุนนางสมัยกรุงธนบุรี ค) ทรงใช้พุทธศาสนาโดยใช้อุดมการณ์ ธรรมราชาสร้างความชอบธรรมแก่พระองค์อย่างได้ผล ง) ทรงครอบครองประเทศราชเพื่อประโยชน์ทั้งในแง่ยุทธศาสตร์ แหล่งที่มาของสินค้า กำลังคน และการเสริมสร้างเกียรติภูมิ

ในด้านการใช้อำนาจนั้น พบว่าได้มีการใช้อำนาจหลายรูปแบบด้วยกัน คือ ในแบบการใช้อำนาจ เช่น การสำเร็จโทษพระเจ้ากรุงธนบุรี แบบใช้วิธีการเกลี้ยกล่อมชักจูง เช่น การรวบรวมหัวเมืองล้านนาไทย แบบใช้อำนาจโดยแบ่งแยกแล้วปกครอง และการสร้างดุลแห่งอำนาจ เช่น ในหัวเมืองทางใต้และมลายู นอกจากนี้ยังมีการใช้อำนาจแบบอำนาจหน้าที่ เช่น การออกพระราชกำหนด การใช้อำนาจในสมัยรัชกาลที่ 1 อาจแบ่งออกได้อย่างกว้าง ๆ ได้เป็นการใช้อำนาจโดยตรงและโดยอ้อม การใช้อำนาจโดยตรงก็คือ การใช้อำนาจอันเกิดจากสมรรถภาพของรัชกาลที่ 1 โดยตรง ส่วนการใช้อำนาจโดยอ้อม เป็นการใช้อำนาจผ่านคนอื่นหรือสิ่งอื่น โดยเฉพาะพิธีกรรม นับได้ว่าเป็นเครื่องมือที่สามารถควบคุมผู้อยู่ได้ปกครอง โดยไม่ต้องใช้อาวุธ (ที่รุนแรง)

จะเห็นได้ว่าการศึกษานี้ยังได้ให้ความรู้ใหม่ในประเด็นของทรัพยากรอำนาจ กล่าวคือ พบว่าเมื่อเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงไป ลำดับความสำคัญและสาระของทรัพยากรทางการเมืองบางประการได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย คือ ความเป็นขุนนางผู้ใหญ่ที่มีความสามารถทั้งในด้านการรบ

การบริหาร การมีบุคลิกภาพที่โอปอ้อมอารีต่อลูกน้อง เช่น เจ้าพระยาจักรีนั้น กลายเป็นคุณสมบัติที่อยู่ในลำดับสำคัญสูงในอันที่ก้าวขึ้นมาเป็นกษัตริย์ครองราชย์ ซึ่งคิดกับสมัยอยุธยาและกรุงธนบุรี ที่ความเป็นเชื้อพระวงศ์เป็นคุณสมบัติอันสำคัญมาก และยังได้มีการใช้พุทธศาสนาเป็นทรัพยากรทางอำนาจที่เน้นความเป็นธรรมราชาในหลาย ๆ ด้าน คือใช้ทั้งในแง่กฎหมาย วรรณกรรมทางพุทธศาสนา การปรับปรุงคณะสงฆ์ และการสังคายนาพระไตรปิฎกอันเป็นกิจกรรมที่เน้นอย่างแตกต่างไปจากอดีต

2. บทบาทผู้นำทางการเมืองของ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ. 2523-2526) วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของ พ.ต.ท. เสวี บัวแก้ว ซึ่งได้ศึกษาถึงลักษณะภาวะผู้นำทางการเมืองในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ว่ามีแบบแผนความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางการเมืองด้านต่าง ๆ ในลักษณะใด และส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองไทยในลักษณะใด ทั้งนี้เพื่อเป็นกรอบในการวิเคราะห์ของผู้วิจัยว่าจะมีตัวแปรเสริมตัวใดอีกหรือไม่นอกจากที่ได้ตั้งไว้ที่จะเข้ามามีผลต่ออำนาจทางการเมือง

ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การเข้าสู่อำนาจทางการเมืองของพลเอกเปรม ได้รับการสนับสนุนจากปัจจัยทางทหารและทางการเมือง โดยที่มีผลเกิดจากปัจจัยแวดล้อมทางการเมือง สถานการณ์ทางการเมืองเป็นด้านเสริม ดังนั้นจากการศึกษาครั้งนี้จึงสรุปได้ว่าบทบาททางการเมืองในฐานะผู้นำรัฐบาลเป็นบทบาทที่มีความสัมพันธ์กันระหว่าง 2 ด้าน ที่อยู่ภายใต้กรอบกำหนดของสภาพเงื่อนไขแวดล้อมทางการเมือง และกรอบที่เป็นบุคลิกภาพเฉพาะตัวซึ่งเป็นบทบาทหลักของการดุลยภาพในกระบวนการอำนาจทางการเมืองระหว่างกลุ่มอำนาจ 2 กระแสหลักคือ กระแสพรรคการเมืองนอกกลไกราชการ กับกระแสกลไกราชการนอกพรรคการเมือง

3. การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของหลวงพิบูลสงคราม : ศึกษาเฉพาะกรณีการกวาดล้างปรปักษ์ทางการเมืองในปี พ.ศ. 2481 วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ ของสุรพันธ์ บุญมานพ งานชิ้นนี้ได้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการขึ้นมามีอำนาจทางการเมืองของหลวงพิบูลสงคราม ตั้งแต่เข้าร่วมในคณะราษฎรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย และเริ่มสร้างอำนาจทางการเมืองมากขึ้นตามลำดับ จนขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งแรกและได้ทำการกวาดล้างกลุ่มที่เป็นปรปักษ์ทางการเมืองที่สำคัญคือ กลุ่มพระยาทรงสุรเดชได้ในที่สุด (ในปี พ.ศ. 2481) ซึ่งได้ส่งผลให้หลวงพิบูลสงครามเป็นผู้กุมอำนาจในวงการเมืองการปกครองของประเทศไทยตลอดมาจนกระทั่งลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไปเมื่อปี พ.ศ. 2487

แนวคิดที่ได้จากงานชิ้นนี้ก็คือ วิธีการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของผู้นำประเทศ โดยสุรพันธ์ได้นำงานเขียนของ โฮวาร์ด ริกกินต์ (Howard W. Wriggins) ซึ่งได้พูดถึงยุทธศาสตร์ในการดำรงอยู่ของผู้นำทางการเมืองในทวีปเอเชียและแอฟริกา (The Ruler's Imperative) ไว้ 8 ประการด้วยกัน ในวิธีการทั้งหลายนี้วิธีหนึ่งที่เป็นการใช้ความรุนแรงที่ผู้นำในประเทศกำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนามักจะนิยมนำใช้ก็คือ การกวาดล้างทำลายฝ่ายตรงข้าม ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่ชัดเจนที่สุดที่ สุรพันธ์ ได้นำมาใช้ในการวิเคราะห์การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของหลวงพิบูลสงคราม กล่าวคือ การที่หลวงพิบูลสงครามต้องต่อสู้กับอุปสรรคอันใหญ่หลวงจากฝ่ายปรีภักษ์ทางการเมืองของเขาในการไต่เต้าขึ้นไปสู่ฐานทางการเมืองที่สูงสุดจนเกือบต้องเป็นอันตรายถึงชีวิต (จากการถูกปองร้ายจากกลุ่มที่คิดจะทำลายล้างอำนาจทางการเมือง) หลายครั้งหลายหนนี้เอง มีผลทำให้หลวงพิบูลฯเกิดมีความเชื่อมั่น (Perception) ว่า ฐานอำนาจทางการเมืองของเขาไม่มั่นคง และการที่จะให้มีฐานอำนาจที่มั่นคงได้นั้นจะต้องแสวงหาฐานกำลังที่จะให้การสนับสนุนเขาอันได้แก่ กองทัพบก เรือ อากาศ และกรมตำรวจ ซึ่งหลวงพิบูลฯ ได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในการสร้างฐานกำลังดังกล่าวให้สนับสนุนเขาได้ โดยอาศัยตำแหน่งทางราชการ คือ ผู้บัญชาการทหารบก และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

และด้วยความหวาดเกรงว่าฝ่ายปรีภักษ์ทางการเมืองของเขาจะคิดโค่นล้มทำลายอำนาจที่ได้สร้างสมขึ้นมา และความเชื่อที่ว่า ฐานอำนาจทางการเมืองของเขายังไม่มั่นคงพอเป็นสาเหตุสำคัญที่ผลักดันให้หลวงพิบูลฯ เลือกรับใช้วิธีการกำจัดปรีภักษ์ทางการเมืองและผู้ต้องสงสัยว่าจะคิดทำลายล้างอำนาจด้วยวิธีการที่เฉียบขาดและรุนแรง โดยใช้วิธีการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นในปี พ.ศ. 2481 ซึ่งเป็นเวลาหลังจากที่ได้ก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว และได้ทำการเนรเทศ พ.อ.พระยาทรงสุรเดชและนายทหารที่เป็นพรรคพวกของพระยาทรงฯออกไปนอกประเทศ และได้จัดการลงโทษผู้ต้องหาด้วยการยิงเป้า 18 คน และจำคุกตลอดชีวิตผู้ต้องหาอื่นๆ ได้เป็นผลสำเร็จยังผลให้ในช่วงเวลาดังแต่ พ.ศ. 2481 เป็นต้นมาไม่มีฝ่ายปรีภักษ์ทางการเมืองที่คิดจะโค่นล้มอำนาจของหลวงพิบูลฯ อีกเลยจนกระทั่งหลวงพิบูลฯ ต้องตกจากอำนาจไปในปี พ.ศ. 2487 หลังจากดำเนินนโยบายเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับประเทศญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 นับว่าเป็นวิธีการสร้างฐานอำนาจที่ได้ผลเป็นอย่างดีคือวิธีหนึ่ง

ในด้านของข้อมูลประวัติศาสตร์ที่ทำให้มองเห็นถึงบทบาท พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ มีงานวิจัยที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

4. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิตของวรรริกา ดันติรัตน์ไพศาล ในเรื่อง กระบวนการสร้างเสริมอำนาจทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการปกครองของผู้นำประเทศไทยเป็นอย่างมาก กล่าวคือ

การปกครองของประเทศไทยในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ส่วนใหญ่ตกอยู่ในมือของกลุ่มผู้นำโดยเฉพาอย่างยิ่งกลุ่มทหารที่สามารถควบคุมกำลังคนและอาวุธเอาไว้ได้ ซึ่งการเมืองไทยในช่วงที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ปกครองประเทศอยู่นั้นนับว่ามีความเป็นเอกภาพเป็นอย่างมากทุกคนอยู่ภายใต้การปกครองของผู้นำโดยไม่มีข้อโต้แย้งใดๆทั้งสิ้น จากการศึกษาได้พบว่า เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากจอมพลสฤษดิ์ ได้มีกระบวนการสร้างเสริมอำนาจทางการเมืองอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ภายใต้พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศขณะนั้น โดยปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการสร้างเสริมอำนาจทางการเมืองมีอยู่ด้วยกัน 3 ประการคือ การควบคุมระบบราชการ (ทหาร) เอาไว้ได้ การได้รับการสนับสนุนทางด้านต่าง ๆ จากสหรัฐอเมริกาในการพัฒนาประเทศให้มั่งคั่งทันสมัย และการเชิดชูบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เองที่ทำให้รัฐบาลสมัยของจอมพลสฤษดิ์มีฐานะอันชอบธรรมส่งผลให้มีอำนาจทางการเมืองที่มั่นคงมากขึ้นจนเกิดเอกภาพในการปกครองอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน

5. การศึกษาบทบาททางการเมืองในระบบรัฐสภาของรัฐบาลทหารและรัฐบาลพลเรือนในประเทศไทย (พ.ศ. 2481-2500) วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของประจัน รักพงษ์ เป็นการศึกษาลักษณะและบทบาททางการเมืองของไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2481-2500 โดยใช้หลักเศรษฐกิจการเมือง ได้แก่ ทฤษฎีทางการเมืองเป็นแนวทางวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาททางการเมืองระหว่างรัฐบาลทหารกับรัฐบาลพลเรือนในยุคนั้นซึ่งอาศัยข้อมูลทางประวัติศาสตร์เป็นพื้นฐาน ซึ่งจากการศึกษาสามารถสรุปผลจากการใช้หลักทฤษฎีทางการเมืองเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลทหารซึ่งมีข้อได้เปรียบในด้านการควบคุม และการใช้ทฤษฎีทางการเมืองสามารถรักษาอำนาจไว้ได้ยาวนานกว่ารัฐบาลพลเรือน ประกอบกับวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยเป็นแนวโน้มเชิงไปทางอำนาจนิยม ดังนั้นทฤษฎีทางการเมืองประเภทอำนาจและการใช้กำลังจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการใช้รักษาเสถียรภาพของรัฐบาล

6. บทบาทของนักหนังสือพิมพ์ในการเมืองไทย ระหว่าง พ.ศ. 2490-2501 ของ สุวิมล รุ่งเจริญ วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ศึกษาบทบาทของนักหนังสือพิมพ์ในการเมืองไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2490-2501 นักหนังสือพิมพ์ไทยในช่วงนี้เป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทอย่างสูงในการเป็นผู้นำสังคมที่สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย และกระตุ้นความสำนึกทางการเมืองของประชาชนด้วยการทำหน้าที่ต่าง ๆ เช่น การเป็นคอลัมนิสต์ นักเขียนนวนิยายปัญหาชน ผู้นำทางความคิดของสังคม และที่สำคัญก็คือ การเป็นผู้มีกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อดำเนินนโยบายบางประการของรัฐบาล รวมทั้งเรียกร้องให้รัฐบาลปรับปรุงแก้ไขการบริหารประเทศให้เป็นไปตามหลักการของระบอบประชาธิปไตย

การรวมกลุ่มเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักหนังสือพิมพ์ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ นับเป็นครั้งแรกของนักหนังสือพิมพ์ไทย แม้ว่าจะเคยมีการรวมกลุ่มกันมาก่อนและก่อตั้งสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย อันเป็นที่รวมของผู้มีอาชีพนักหนังสือพิมพ์มาตั้งแต่ พ.ศ. 2484 แล้วก็ตาม ส่วนหนึ่งน่าจะมีปัจจัยมาจากการรับลัทธิมาร์กซิสม์เข้ามา แต่เนื่องจากรัฐบาลไทยในขณะนั้นมีแนวโน้มที่จะปกครองแบบรวมอำนาจประกอบกับสถานการณ์การเมืองของโลกที่กำลังตกอยู่ในสภาวะสงครามเย็น ทำให้รัฐบาลไม่ต้องการให้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยเฉพาะการคัดค้านนโยบายของรัฐบาลดังนั้นรัฐบาลจึงปราบปรามนักหนังสือพิมพ์เหล่านี้ด้วยการจับกุมครั้งใหญ่ในข้อหาหมิ่นการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ใน พ.ศ. 2494-2495 และ 2501 ซึ่งมีผลทำให้นักหนังสือพิมพ์ก็ต้องยุติบทบาทของตนแม้แต่ในการวิพากษ์วิจารณ์ตรวจสอบการบริหารราชการของรัฐบาล หลังจากนั้นนักหนังสือพิมพ์ก็ต้องปรับตัวให้อยู่รอดในระบบการปกครองแบบ “พ่อขุน” ของรัฐบาลและไม่มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยตรงเช่นที่เป็นมาในช่วงนี้อีกเลย

7. การรักษอำนาจอานาจทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ระหว่าง พ.ศ. 2491-2500 ของมณู มาคะสิระ ปรียญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร งานเขียนชิ้นนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาการใช้กลวิธีรักษำนาจทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในระหว่าง พ.ศ. 2491-2500 ซึ่งเป็นช่วงแห่งการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีระยะที่สอง นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นมาใช้อำนาจในช่วงระยะเวลาดังกล่าว และสาเหตุที่ทำให้สิ้นอำนาจใน พ.ศ. 2500

จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า การที่จอมพล ป. พิบูลสงครามกลับเข้ามาใช้อำนาจทางการเมืองได้อีกครั้งใน พ.ศ. 2491 เพราะสาเหตุสำคัญ 3 ประการ คือ ภูมิหลังแห่งอำนาจทางการเมืองและการทหารของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในระหว่างปี พ.ศ. 2475-2487 ความล้มเหลว

ของรัฐบาลพลเรือนหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ระหว่าง พ.ศ. 2487-2490 และการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ.2490 ในช่วงของการดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีนับตั้งแต่ พ.ศ.2491 เป็นต้นไป จอมพล ป. พิบูลสงครามสามารถใช้กลวิธีทางการเมืองลักษณะต่าง ๆ อย่างเฉลียวฉลาด จากปัจจัย 6 ประการ คือ การเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ การอิงกฎหมายรัฐธรรมนูญ การสร้างฐานอำนาจจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การสร้างฐานอำนาจจากกำลังทหารและตำรวจ การสร้างความนิยมจากประชาชนด้วยวิธีการประชานิยมและการอิงสถานการณ์ระหว่างประเทศ การใช้กลวิธีทางการเมืองดังกล่าวส่งผลให้ จอมพล ป. พิบูลสงครามรักษาอำนาจทางการเมืองของตนได้นานมากเป็นระยะเวลาถึง 9 ปี 5 เดือน 9 วัน

อย่างไรก็ตาม ระหว่าง พ.ศ. 2498-2500 จอมพล ป.พิบูลสงครามได้ประสบกับปัญหาในการบริหารประเทศที่สำคัญหลายประการ เช่น ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำของประเทศได้ การปล่อยให้มีการละเมิดพระบรมเดชานุภาพ การที่สหรัฐอเมริกาเลิกให้การสนับสนุนจอมพล ป. เนื่องจากจอมพล ป. มีท่าทีจะเปลี่ยนนโยบายไปมีความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้กลายเป็นสาเหตุที่ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม สิ้นอำนาจลง

8. งานของ พนม ภัชหม่าย ซึ่งได้ศึกษาถึงลักษณะและพฤติกรรมของพรรคการเมืองในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีพรรคเสรีมนังคศิลา วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้พบว่า จากการศึกษาพบว่า พรรคเสรีมนังคศิลาเป็นพรรคการเมืองสำคัญที่สุดพรรคหนึ่งที่มีบทบาทอยู่ในคณะรัฐบาล การดำรงอยู่ของพรรคนี้ค่อนข้างสั้นมาก คือ ตั้งแต่ 26 กันยายน พ.ศ. 2496 ซึ่งเป็นวันจดทะเบียนพรรคการเมือง จนถึง 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 มีข้อสังเกตว่าพรรคเสรีมนังคศิลานี้ได้เกิดขึ้นก่อนการจดทะเบียนพรรคการเมืองหลายปี แต่มีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มทางการเมืองซึ่งเป็นกลุ่มร่วมรัฐบาลที่ทำหน้าที่กึ่งพรรคการเมืองให้การสนับสนุนรัฐบาล โดยใช้ชื่อว่า สภานิติบัญญัติ นำโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งต่อมาได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สมาชิกกลุ่มนี้มีอำนาจการเมืองสูงมากในคณะรัฐบาล

สิ่งที่น่าสนใจในงานชิ้นนี้ 2 ประการ ได้แก่ รูปแบบของพรรคการเมืองโดยทั่วไป และยุทธวิธีในการบริหารพรรค กล่าวคือ รูปแบบของพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลนี้ซึ่งเป็นที่น่าสนใจ เนื่องจากเป็นพรรคใหญ่ที่สุดและมีอำนาจมากที่สุดในยุคนั้น มีสมาชิกประกอบด้วยบุคคลที่น่าสนใจอันเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง ซึ่งต่อมาคนเหล่านี้ก็ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งคณะรัฐมนตรีในด้านโครงสร้างของพรรค เป็นพรรคที่ทำการทั้งในกรุงเทพฯ และในท้องถิ่นหลายจังหวัด ยุทธการของพรรคในการแสวงหาความสนับสนุนและความร่วมมือของสมาชิกแก่พรรคก็เป็นในรูปแบบการให้

เงิน อำนาจและตำแหน่งเป็นเครื่องจูงใจ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ ส่วนตนมากกว่าเป็นเรื่องของอุดมการณ์ทางการเมือง ด้วยความที่ขาดพันธะสัญญาทางการเมืองที่มีร่วมกัน สมาชิกพรรคจึงตั้งสมการแข่งขันทางการเมือง อันเป็นผลจากความขัดแย้งส่วนตัว ซึ่งได้นำมาสู่ความยุ่งยากและความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด พบมได้วิเคราะห์ให้เห็นว่าความแตกแยกกันของพรรคเสรีมมังคศิลาเป็นผลมาจากการบริหารงานที่ไม่ประสบความสำเร็จของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เลขาธิการพรรคฯ โดยอำนาจทางการเมืองของพรรคฯมีการรวมศูนย์อยู่ที่พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ และได้ทำให้เขากลายเป็นบุคคลผู้มีอำนาจทางการเมืองสูงสุดของประเทศคนหนึ่งในขณะนั้น

นอกจากนี้ ในด้านการบริหารพรรค ยังได้วิเคราะห์ให้เห็นว่า พรรคเสรีมมังคศิลาได้ผูกขาดอำนาจด้วยวิธีการให้สินบน บางครั้งก็ใช้วิธีการทางฮ้อมในการกดขี่และใช้วิธีการกลั่นแกล้งพรรคการเมืองคู่แข่งกัน ทำให้มีข่าวลือเกี่ยวกับการฉ้อฉลของรัฐบาล ความล้มเหลวของพรรคเกิดจากการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2500 เป็นที่น่าสังเกตว่าส่วนหนึ่งเป็นการใช้กลอุบายและการโกงของพรรคเสรีมมังคศิลาด้วย ได้มีการเดินขบวนใหญ่ประท้วงผลการเลือกตั้งอันเกือบจะทำให้ประเทศเข้าสู่ภาวะยุ่งยาก สถานการณ์ยิ่งกลับเลวลง เมื่อมีการแข่งขันอำนาจกันระหว่างพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ กับ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้นำการรัฐประหาร วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500

ดังนั้น งานชิ้นนี้จึงสามารถทำให้ผู้ศึกษาสามารถมองเห็นถึงการดำเนินงานของพรรคเสรีมมังคศิลาในด้านต่าง ๆ ภายใต้การบริหารของ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ตั้งแต่การเริ่มก่อตั้งพรรคจนกระทั่งถูกยุบเลิกพรรคไป ซึ่งนับว่าเป็นกลไกทางการเมืองอย่างหนึ่งที่พลตำรวจเอกเผ่า ได้นำมาใช้สร้างอำนาจของตนขึ้นมาเพื่อให้เกิดความชอบธรรมในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และพยายามที่จะใช้เป็นฐานเพื่อรักษาอำนาจของตนเองโดยมีความเป็นไปได้ว่า หากพรรคเสรีมมังคศิลาได้รับการยอมรับจากประชาชนและสามารถดำเนินงานทางการเมืองได้ต่อไป โอกาสที่พลตำรวจเอกเผ่า จะได้นั่งในตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีสืบต่อจากจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ไม่ใช่ว่าเรื่องที่ยากจนเกินไปนัก แต่แล้วพรรคนี้ก็ต้องล่มสลายไป อันเนื่องมาจากใช้วิธีการดำเนินงานทางการเมืองที่ไม่ชอบ และไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชน

9. พันศักดิ์ ศาสสอนันต์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเมืองไทยกับการบริหารงานตำรวจ โดยได้ศึกษาเฉพาะกรณีสำคัญที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเห็นว่าตำรวจเป็นข้าราชการพลเรือนประเภทหนึ่ง ซึ่งนับได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งของสังคม เสมือนเป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคมให้อยู่ในระเบียบ ภาระหน้าที่ของตำรวจที่มีต่อสังคมเป็นภาระที่หนักซึ่งต้องใช้ความรู้ความสามารถในการฝึกฝนทั้งความรู้ในทางทฤษฎี และทางปฏิบัติถือได้ว่าเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ งานชิ้นนี้ได้ให้

ข้อสังเกตว่า การเมืองไทยกับการบริหารงานตำรวจมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน ในยุคแรกเริ่มนั้นตำรวจสัมพันธ์ใกล้ชิดกับหน้าที่รับใช้ อารักขาและสนองพระบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์โดยตรง จนกระทั่งยุคต่อมาทหารได้ควบคุมตำรวจ เช่น ในยุคพลตำรวจเอก หลวงอดุลเดชจรัส พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลประภาส จารุเสถียร ซึ่งมีผลเสียทำให้กรมตำรวจถูกแทรกแซงจากการเมืองมาโดยตลอด แต่ในแง่ดีวิเคราะห์ได้ว่า ทหารเข้าแทรกแซงกรมตำรวจนั้นช่วยเสริมสร้างกรมตำรวจให้แข็งแกร่งขึ้น

หลังจากที่ได้ศึกษางานเขียนชิ้นนี้แล้ว จะทำให้สามารถมองเห็นถึงองค์กรตำรวจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ทหารเข้ามาแทรกแซงได้ชัดเจนมากขึ้นว่า มีการเปลี่ยนแปลงหรือมีการพัฒนาไปในด้านใดบ้าง ไม่ว่าจะเป็นด้านโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และความสัมพันธ์กับการเมืองในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐบาล

10. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ตำรวจกับการเมืองไทย โดยศิริวุฒิ หงษ์พานิช ได้กล่าวถึงความสำคัญขององค์กรตำรวจว่า ตำรวจเป็นเจ้าพนักงานที่รัฐได้จัดตั้งขึ้นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และความปลอดภัยสงบสุขของประชาชน ตลอดจนมีอำนาจหน้าที่ในการรักษากฎหมาย ฉะนั้นอำนาจหน้าที่ตำรวจได้รับนี้จึงมีผลกระทบโดยตรงต่อประชาชน และประชาชนย่อมได้รับผลจากการกระทำของตำรวจอย่างทันทีในเรื่องความยุติธรรมและเสรีภาพของบุคคล ด้วยเหตุนี้ ตำรวจจึงต้องเป็นองค์กรหลักของรัฐในการรักษาความยุติธรรม โดยจะต้องไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของกลุ่มใดทั้งสิ้น

สำหรับประเทศไทย นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตำรวจได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางว่า มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการเมืองไทยแทนที่จะเป็นตำรวจอาชีพ (police as a profession) โดยผู้ศึกษาได้ตั้งข้อสมมติฐานไว้ 2 ประการ คือ 1. ตำรวจตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของนักการเมือง 2. ตำรวจสร้างอิทธิพลทางการเมืองเอง ผู้ศึกษาได้สรุปผลการศึกษาดังกล่าวได้ว่า ตำรวจกับการเมืองไทยมีความสัมพันธ์กันด้วยเหตุผลกล่าวคือ

ประการแรก ตำรวจตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองในลักษณะตำรวจตกเป็นเครื่องมือของนักการเมืองในการพิทักษ์รักษาและแสวงหาอำนาจทางการเมือง นอกจากนี้นักการเมืองได้แทรกแซงกิจการบริหารงานบุคคลภายในกรมตำรวจ และนักการเมืองได้ควบคุมกิจการตำรวจ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจาก ตำรวจเป็นหน่วยงานที่มีขอบเขตอำนาจหน้าที่และกำลังอาวุธ ในการรักษาความสงบเรียบร้อยทั่วราชอาณาจักรที่นักการเมืองต้องการใช้ในการแสวงหาและพิทักษ์รักษาอำนาจ ประกอบกับโครงสร้างและการบริหารงานของกรมตำรวจเอื้ออำนวยต่อการครอบงำทางการเมือง และเนื่องจากทหารมีบทบาทสำคัญทางการเมืองอย่างค่อนเนื่อง

ประการที่สอง ดำรงสร้างอิทธิพลทางการเมืองในลักษณะการสร้างอิทธิพลทางการเมืองโดยตรงหรือการดำรงตำแหน่งข้าราชการการเมือง อีกประการหนึ่งได้แก่การสร้างอิทธิพลทางการเมืองโดยอ้อม กล่าวคือ นายตำรวจบางคนได้มีอำนาจทางการเมืองอย่างแท้จริงอยู่เบื้องหลัง และนายตำรวจบางคนมีบทบาทในกระบวนการเมือง การวิเคราะห์สาเหตุการสร้างอิทธิพลทางการเมืองของตำรวจ ปรากฏว่าเนื่องมาจากการที่ข้าราชการทหารและพลเรือนเป็นกลุ่มอิทธิพล กลุ่มเดียวที่มีอำนาจและบทบาททางการเมืองไทยตลอด ตำรวจในฐานะที่เป็นข้าราชการพลเรือนจึงต้องมีบทบาททางการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประกอบกับรัฐบาลทุกยุคสมัยต้องการตำรวจเป็นฝ่ายสนับสนุนในการบริหารราชการแผ่นดินและรักษาความมั่นคง เนื่องจากนักการเมืองได้แต่งตั้งบุคคลที่ตนเองไว้วางใจดำรงตำแหน่งสำคัญในกรมตำรวจและตำรวจมีอำนาจหน้าที่กำลังพล กำลังอาวุธในการปฏิบัติการกิจทั่วประเทศ จึงได้ส่งผลให้ตำรวจเป็นกลุ่มอิทธิพลทางการเมืองที่สำคัญ

11. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของว่าที่ พ.ต.ต.อภิชาติ เพชรประสิทธิ์ ในการศึกษาเรื่อง คณะกรรมการข้าราชการตำรวจ (ก.ตร.): ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับการบริหาร ผลการวิจัยได้พบว่าตำรวจซึ่งเป็นองค์กรที่เป็นเครื่องมือกลไกด้านการบริหารของรัฐ มีความสัมพันธ์กับฝ่ายการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในอดีตที่ผ่านมาตำรวจกับการเมืองมีความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ ใช้ระบบเครือญาติและระบบพวกพ้อง โดยฝ่ายการเมืองให้อำนาจอิทธิพลแทรกแซงในการแต่งตั้งอธิบดีกรมตำรวจหรือตำแหน่งที่สำคัญๆ ในกรมตำรวจ ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองในการพิทักษ์รักษาหรือแสวงหาอำนาจทั้งด้านการเมืองและธุรกิจ ตลอดจนขยายอิทธิพลตำรวจคำจุนรัฐบาล จนกระทั่งทำให้เกิดปัญหาทางการบริหารงานบุคคลภายในกรมตำรวจ เกิดวัฒนธรรมหรือประเพณียึดถือปฏิบัติกันอย่างกว้างขวาง คือ เป็นตำรวจต้องวิ่งเต้นจึงจะก้าวหน้าและประสบความสำเร็จ

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยและหนังสือประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่มีผู้ศึกษาเกี่ยวข้องกับในช่วงเวลาดังกล่าวอีกมากมาย ซึ่งมักจะปรากฏบทบาททางการเมืองของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ อยู่ด้วย แต่งานเหล่านั้นไม่ได้เจาะลึกลงไปถึงบทบาทเฉพาะตัวของพลตำรวจเอกเผ่าไว้ให้เกิดความโดดเด่นเท่าที่ควร ในความเป็นจริงแล้วสมัยที่รัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ครองอำนาจอยู่นั้น พลตำรวจเอกเผ่า นับว่าได้สร้างความชอบให้กับรัฐบาลอย่างมาก โดยใช้วิธีการต่างๆ ในการรักษาเสถียรภาพให้กับรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นการจำกัดศัตรูทางการเมือง การริเริ่มก่อตั้งพรรคเสรีมนั่งคึกฉันทาให้เกิดความชอบธรรมในการเข้าสู่อำนาจทางการเมือง และการสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจให้กับกลุ่มอำนาจของตนเพื่อเป็นรากฐานในการสืบต่ออำนาจทางการเมืองต่อจากจอมพล ป.พิบูลสงคราม

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. ศึกษาถึงจุดเริ่มต้นของการเข้ามามีอำนาจทางการเมือง วิธีการสร้างและรักษาอำนาจทางการเมืองของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ในช่วงปี พ.ศ. 2490-2500
2. ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างและรักษาอำนาจทางการเมืองของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ในช่วงปี พ.ศ. 2490-2500

ขอบเขตของงานวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เริ่มศึกษาดังแต่การเข้าสู่อำนาจทางการเมืองของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ในช่วงที่ได้ร่วมกับคณะรัฐประหารเข้ายึดอำนาจเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ต่อมาได้โอนไปรับราชการในกรมตำรวจและได้สร้างองค์กรต่าง ๆ ให้เข้มแข็งขึ้นเพื่อเป็นฐานอำนาจทางการเมืองของตน รวมไปถึงกลวิธีต่าง ๆ ที่ได้นำมาใช้ในการสร้างและรักษาอำนาจทางการเมืองของตนในอันที่จะสืบอำนาจต่อจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม

สมมุติฐานของงานวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ได้ตั้งสมมุติฐานไว้ว่า

พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้ใช้ทรัพยากรอำนาจ 3 ด้าน คือ ระบบราชการ ระบบรัฐสภา และฐานทางเศรษฐกิจ ในการสร้างและรักษาอำนาจทางการเมืองของตนเอาไว้

วิธีการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าวิจัยครั้งนี้ได้วางแนวทางในการศึกษาไว้ 2 ทาง คือ

1. ศึกษาจากเอกสาร (documentary research) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) จากข้อมูลเอกสารชั้นต้นและชั้นรองจากสถานที่ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ต่าง ๆ โดยมุ่งประเด็นไปที่การสร้างและรักษาอำนาจทางการเมือง เป็นสาระสำคัญของการวิเคราะห์

2. การสัมภาษณ์ (interview) เป็นการแสวงหาข้อมูลในประเด็นที่เจาะลึกลงไปเกี่ยวกับชีวประวัติส่วนตัวของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ หรือผู้ที่อยู่ร่วมสมัยเดียวกับที่พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมตำรวจ เช่น พระอาจารย์บุญธรรม ชมมบุญญา เจ้าอาวาสวัดร่วมโพธิ์มโนธรรม อ.อุทัย จ.พระนครศรีอยุธยา ซึ่งเคยเป็นอาจารย์โหรประจำตัวของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ กุญจักรวาล ชาญนวงศ์ ซึ่งเคยมีอาชีพเป็นนักหนังสือพิมพ์อยู่ในช่วงที่พลตำรวจเอกเผ่ามีอำนาจอยู่ พลตำรวจโทชัยสิทธิ์ กาญจนกิจ ผู้บัญชาการประจำกรมตำรวจ ทำหน้าที่หัวหน้านายตำรวจประสานงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ผู้ซึ่งในช่วงเวลาที่พลตำรวจเอกเผ่าดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมตำรวจ ท่านกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมสมัยอีกจำนวนหนึ่ง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบบทบาททางการเมืองของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ในการสร้างและรักษาอำนาจทางการเมืองรวมถึงการใช้อำนาจทางการเมืองในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2490-2500
2. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับวิธีการที่ใช้ในการสร้างและรักษาอำนาจทางการเมืองอันเป็นผลมาจากการใช้กรอบความคิดดังกล่าวศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี และพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นผู้ใช้อำนาวดังกล่าว
3. ทำให้เกิดความเข้าใจในสภาพเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครองของไทยในช่วงเวลาดังกล่าวได้ชัดเจนมากขึ้น

การเสนอรายงานวิจัย

การเสนอรายงานวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ

บทที่ 1 กล่าวถึงความเป็นมา สภาพปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย และวิธีการศึกษา

บทที่ 2 กล่าวถึงแนวความคิดและกรอบทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย โดยกล่าวถึงขอบข่าย และแนวความคิดที่เกี่ยวกับอำนาจและอิทธิพล แนวความคิดเกี่ยวกับทรัพยากรอำนาจ แนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การสร้างเสถียรภาพและฐานอำนาจทางการเมือง

- บทที่ 3 การสร้างอำนาจทางการเมืองของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์
บทที่ 4 การรักษาอำนาจทางการเมืองของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์
บทที่ 5 บทสรุป และข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย